

Bibliotekarstudentens nettleksikon om litteratur og medier

Av Helge Ridderstrøm (førsteamanuensis ved OsloMet – storbyuniversitetet)

Sist oppdatert 08.04.24

Om leksikonet: https://www.litteraturogmedieleksikon.no/gallery/om_leksikonet.pdf

Hyrdediktning

(_sjanger, _skjønnlitteratur) Også kalt pastoral diktning, bukolisk diktning, “eklog” og “idyll” (Boileau 1984 s. 19). Lyrikk og andre sjangrer om hyrder (gjetere) og landliv. I denne diktningen er naturen et sted for en lykkelig, harmonisk tilværelse, med grokrefter, overflod og rik sanselighet.

Personene lever et ødselt liv i lediggang med kjærligheten som sin hovedsakelige sysselsettelse, og med ærbarhet og andre aristokratiske idealer i høysetet. Mye av hyrdediktningen (særlig fra renessansen av) hyller aristokratiske verdier samtidig som den tilsynelatende forkaster dem. Naturen er utopisk uskyldsren og uten det maskespillet og kunstigheten som kjennetegner hoffene i byene. Litteraturen kan oppfattes som en virkelighetsflukt fra urbant sofisteri med de strenge sosiale reglene der.

“French *pastorale* is not even roughly equivalent to English *pastoral* in the sixteenth century, since the French distinguished the more developed *pastorale* (or *bergerie*) from the *églogue* (or *bucolique*) in a manner quite foreign to English literature.” (Fowler 1982 s. 133)

Det engelske “idyl” brukes om “a short poem describing the simplicity and innocence of rural, pastoral, or domestic life. The origin of this literary form can be traced to Theocritus, who described pastoral life in Sicily for readers in Alexandria during the 3rd century B.C. An eclogue is a type of idyl.” (Joan M. Reitz i http://lu.com/odlis/odlis_c.cfm; lesedato 30.08.05)

“Den pastorale poesien, hvis navn kommer fra det latinske ordet for hyrde, refereres også til som ekloger, idyller og som bukolisk diktning. Idyll brukes som tittel på Theokrits dikt, og kommer fra gresk *eidullion*. Betydning av dette ordet er usikker, men det har ingenting med det “idylliske” å gjøre i moderne betydning. *Bukolisk* er en term som ble brukt av Theokrit om egne dikt, og kommer av gresk *boukolos* (kveggjeter). *Ekloge* kommer via latin fra gresk *eklegein*, som betyr å velge, for eksempel et utvalg fra en tekst. Begrepet ble brukt om Vergils *Bucolica*, muligens av Vergil selv. Ordet har senere blitt brukt om pastoral diktning i tradisjonen fra Theokrits *Idyller*. Alle disse tre termene blir anvendt synonymt med

pastoral poesi. [...] Det er gjeteren, forstått som representant for menneskelige erfaringer, som er pastoralens definerende motiv. [...] Gjeterfiguren i pastoralen er en representant for menneskelig sårbarhet og for menneskets følelse av ydmykhet overfor verden. [...] pastoralens konvensjoner lar en menneskelig storhetsfølelse nedskaleres og anpasses til omverdenen. [...] Pastorale konvensjoner kan i likhet med satire, elegi, komedie og visse andre litterære former opptre i en rekke sammenhenger og teksttyper, men slike former er til tross for sine sjangerlignende navn mer inklusive enn tradisjonelle litterære sjangre. Pastoralen er derfor ikke en sjanger, men en modus. Det er en nær sammenheng mellom menneskets rolle i den pastorale teksten og modusbegrepet: Hyrden er en figur som representerer de muligheter og det handlingsrom som det menneskelige subjektet har i verden. Landskapet tematiserer menneskets relasjoner til naturen, men det har også en rent formal funksjon fordi det etablerer et rom for pastoral sang der komplekse menneskelige følelser som angst, sinne og tap kan uttrykkes.” (Fjørtoft 2011 s. 32)

En ekloge er: “A short pastoral poem, or part of a longer one, traditionally in the form of a dialogue between a pair of shepherds, for example, Spenser’s *The Shepheard’s Calendar* (1579). The term lost its pastoral connotation in the 18th century and now refers to a poem in which a serious theme is developed through a monologue or dialogue, as in *Rosalind and Helen* (1819) by Percy Bysshe Shelley.” (Joan M. Reitz i http://lu.com/odlis/odlis_c.cfm; lesedato 30.08.05)

“Pastoral was a self-consciously sophisticated genre, autonomous and self-reflexive, in which characters purporting to be shepherds were often poets in thin allegorical disguise. It was the product of metropolitan cultures with nostalgic hankerings for rural simplicity, and for an idealised ‘Arcadian’ landscape where one could pass the time singing songs, making and celebrating love or lamenting it when unrequited, and discussing poetry.” (Gransden 1990 s. 12)

“Writers and intellectuals have long abhorred the city: the dream of escape from its vice, its immediacy, its sprawl, its pace, its very model of man has been the basis of a profound cultural dissent, evident in that most enduring of literary modes, pastoral, which can be a critique of the city or a simple transcendence of it.” (Bradbury og McFarlane 1978 s. 97)

Hyrderomanen som sjanger ble populær på grunn av sin utopiske framstilling av landlivet, et liv uten den tvang som kjennetegner bylivet og hoffet (Strosetzki 1996 s. 98). Hyrdene lever fjernt fra hoffets intriger og trenger ingen adelstittel for å nyte livet. Men noen av hyrdene gjeter ingen buskap og har omtrent samme fornemme omgangsform som adelsfolk i lesernes samtid (Strosetzki 1996 s. 98). Gjeterne oppholder seg i et kulturlandskap snarere enn i vill natur, og mennesket lever i harmoni med dette landskapet (Bessières 2011 s. 526).

Budskapet i hyrdediktningen er at i naturen finnes lykken for alle som er rene av hjertet (Rousset 1995 s. 33). Denne diktningen minnet hoff- og adelsfolk på at de

hadde underkastet seg kunstighet og konvensjoner, mens det gode livet er et annet sted (Rousset 1995 s. 32). Landlivet blir en metafor for det ufordervete, naturlige og ekte, uten krav til å representere en klasse eller å yte noe spesielt i arbeidslivet (Strosetzki 1996 s. 98).

“Pastorals may be in prose or verse of almost any length, but they often include a debate, which may take the form of a dialogue between active and passive lovers, a dispute over the relative values of country and city, a song contest, etc.; behind the debate is the opposition between the natural and the cultivated; this is often articulated, in the renaissance pastoral, at least, as a debate between inspiration and rational control – hence a discussion of poetry itself.” (Fender 1977 s. 182)

Psykologisk har hyrdediktningen blitt tolket som et ønske uskyld og lykke som ikke oppfyller de kristne kravene om selvoppofrelse og avholdenhet (Strosetzki 1996 s. 98). Hyrdediktningen gjorde det lettere for diktere å skrive om “naturlige” følelser som kjærlighet, skuffet kjærlighet osv. (Strosetzki 1996 s. 130). Målet for hyrdene er den dydige, opphøyde sjelsro (*ataraksia* innen epikurismen) (Souiller 1988 s. 226). Gjetersangernes beskytter var guden Pan, som var halvt menneske og halvt dyr, og som hadde sin spesielle fløyte (Bessières 2011 s. 526).

En “eklog” er “a short pastoral poem, usually in dialogue, on the subject of rural life and the society of shepherds, depicting rural life as free from the complexity and corruption of more civilized life. The eclogue first appeared in the *Idylls* of the Greek poet Theocritus (c. 310-250 bc), generally recognized as the inventor of pastoral poetry. The Roman poet Virgil (70-19 bc) adopted the form for his 10 *Eclogues*, or *Bucolics*. The eclogue, along with other pastoral forms, was revived during the Renaissance by the Italians Dante, Petrarch, Boccaccio, and Battista Spagnoli (Mantuanas)” (<http://global.britannica.com/>; lesedato 07.05.13).

Grekeren Theokrit regnes som grunnleggeren av sjangeren. Hans bukoliske dikt er i samtaleform. Den greske dikteren Theokrit skrev på 200-tallet f.Kr. om “lantlivet på sin hemö Sicilien. Honom tillkommer äran att ha infört herdor och herdinnor i den västerländska litteraturen, och han gav därmed upphov till den heterogena och mycket livskraftiga genre som heter pastoral, av det latinska “pastor” som betyder herde. Pastoralen bildar inte en enhetlig genre utan snarare en grupp som omfattar längre eller kortare berättande dikter, visor, skådespel och fr o m renässansen även prosaromaner. Av denna brokiga mångfald framgår att vi rör oss på de låga genrens nivå där reglerna är liberala eller helt saknas. Det som konstituerar en pastoral är i första hand ämnet, herdetillvaron, företrädesvis fåraherdarnas, vilken i sin tur kan gestaltas på skilda sätt: från en någorlunda realistisk bild av livet på landet till en allegorisk förklednad för hovintriger og societetsamörer. Herdar och herdinnor fick tidigt rykte för vad 1700-talet kallade et ömt hjärta och ett rörligt sinne, dvs känslsamhet och erotisk beredvillighet [...] Genren kunde också användas för ren kärlekslyrik” (Bergsten 1990 s. 95). Greske lærde kalte Theokrits

diktning for “eidullion boukolikon”, dvs. små historier sunget av gjeterne (Bessières 2011 s. 526).

En annen viktig representant i antikken er den romerske dikteren Vergil. Vergil “made his name with the publication in 37BC of the *Eclogues*, ten pastoral poems loosely modelled upon the Greek poems of the Sicilian Theocritus. According to tradition, the first eclogue records Virgil’s gratitude to Octavian (later Augustus) for restoring his father’s farm which had been appropriated in 41BC for war veterans. The so-called ‘Messianic’ eclogue (the fourth) celebrates the birth of a child who will restore the Golden Age to Italy.” (Sowerby 1996 s. 5)

Briten Edmund Spenser publiserte *The Shepherd’s Calender* (1579), et langt dikt der vi følger hyrden Colin Clout gjennom et år. Den tyske dikteren Philipp von Zesen ga ut verket *Forsmak på poetiske rose-skoger* (1642). Den engelske dikteren Alexander Pope debuterte med hyrdediktene *Pastorals* (1709).

Andre eksempler:

Longos: *Dafnis og Chloë* (200-tallet e.Kr.)

Nicholas Breton: “Phillida and Corydon” (1591)

Honorat de Bueil de Racan: *Hyrdedikt* (1625)

Philipp von Zesen: *Adriatisk rosemun* (1645)

Jacob Schwieger: *Den forførte hyrdinnen Cynthie* (1660)

Jean-Pierre Florian: *Galatée* (1783)

Den spanske 1500-tallsdikteren Garcilaso de la Vega publiserte i verket *Ekloger* tre hyrdedikt i tradisjonen fra antikken (Teokrit og Vergil) og renessansen (Sannazaro) (Strosetzki 1996 s. 130).

Arkadia var et gresk ideallandskap i en gyllen tidsalder (Arnold og Sinemus 1983 s. 277). “For renessansen betydde gjenoppdagelsen av Arkadia nesten det samme som det betydde for romantikerne å gjenoppleve barndommen.” (Georges Güntert i Strosetzki 1996 s. 130) Arkadia er et landskap på Peloponnes i Hellas. I dette området drev befolkningen med kvegdrift, og diktere oppfattet det som et idyllisk sted.

Handlingen kan foregå på det som på latin kalles en “locus amoenus”, et vakkert og harmonisk sted, f.eks. en idyllisk skog eller en vakker øy. Betegnelsen betyr en “‘pleasant spot’, a phrase used by modern scholars to refer to the set description of an idyllic landscape, typically containing trees and shade, a grassy meadow,

running water, song-birds, and cool breezes. The tradition goes back to Homer's descriptions of the grotto of Calypso and the garden of Alcinous; the rural setting for the dialogue in Plato's Phaedrus was much imitated. In Theocritus' and Virgil's Eclogues such landscapes form the backdrop for the songs and loves of shepherds. Horace criticizes the fashion for such descriptions. This perfect nature is also the setting for the innocence of the golden age and the blessedness of the Elysian Fields" (<https://www.oxfordreference.com/view/10.1093/oi/authority.20110803100111979>; lesedato 05.02.20).

En ekloge er et hyrdedikt, i tradisjonen fra Theokrit og Vergil.

“Gjeteren under treet spillende på en fløyte. Motivet har vært umåtelig populært i litteratur og malerkunst fra antikken og like fram til vår egen tid. Hvorfor? - Kanskje fordi hyrdemotivet forteller om *det gode liv*, sier postdoc i latin, *Mathilde Skoie*. Hun går *Eklogene* etter i sømmene, en samling på ti hyrdedikt skrevet av romeren *Vergil* i tidsrommet 42-37 f.Kr. - Eklogene har vært omtalt som selve nøkkelen til Europas kulturhistorie. Det er i alle fall ikke tvil om at disse korte diktene er forbilder for all senere pastoraldiktning (pastoral av *pastor*, lat. hyrde). Den typiske pastorale situasjonen er en hyrde som sitter under et tre i et idyllisk landskap og dikter eller spiller fløyte alene eller i kappsang med flere. - Dette er fjernt fra virkelige gjeteres hverdag; i pastoralen har vi snarere å gjøre med skjønnånder på sommerferie enn hardt arbeidende gjeterer. [...] - Dette i virkeligheten tørre og golde landskapet på Peloponnes i Hellas, har fått status som et gullalderlandskap. I den senere tradisjonen representerer Arkadia en tapt tid, gjerne barndom, og en drøm om uskyld og glede, heller enn et geografisk område, framholder Skoie.” (<http://www.apollon.uio.no/artikler/2004/lykke2.html>; lesedato 23.10.13)

“*Eklogene* ble uhyre populære allerede i senantikken og var viktige gjennom hele middelalderen: tradisjonen lot seg lett forene med bildet av Kristus som den gode hyrde. I renessansen tok den pastorale tradisjonens popularitet virkelig av og spredde seg ut over lyrikkens grenser: *Sannazaro* skrev en pastoral roman med tittelen *Arcadia*, og han fikk snart følge av en hel bølge romanforfattere. I dramatikken er kanskje Shakespeare mest kjent, men motivet levde også i musikk og malerkunst, og spredde seg til tapeter, porselensfigurer og hagearkitektur. Sjangeren har levd helt til vår egen tid: sist teaterstykket *Arcadia* av Tom Stoppard og romanen *Arcadia* av Ben Okri. Men hvorfor har pastoralen nådd en slik utbredelse? - Én hypotese er at dette har med folks forestillinger om *det gode liv* å gjøre – og da særlig gjennom koblingen til Arkadia. Filosofen og skribenten *Fontenelle* hevdet på slutten av 1600-tallet at alle mennesker ønsker å være lykkelige – og da helst på en enkel måte. Pastoralen, mente han, representerte et sammenfall av menneskets to sterkeste pasjoner: *latskap* (pæresse) og *kjærlighet* (l'amour). - Hyrden har trukket seg tilbake fra verden for å dikte. Vi hører lite om bortkomne sauer, melking og ysting. Dette er nemlig byfolk på ferie. Så det er kanskje et *friminutt* det handler om og som gir sjangeren en slik appell, mener

Mathilde Skoie.” (<http://www.apollon.uio.no/artikler/2004/lykke2.html>; lesedato 23.10.13)

“A renowned traveling Latin poet was Rasmus Glad, latinized as Erasmus Lætus (1526-82), who also worked as a professor at the university [i København] from time to time. His journeywork was a collection of pastoral colloquies in hexameters, *Bucolica* (1560), which praise idyllic nature in Frederik II’s Denmark.” (Frederik J. Billeskov Jansen i Rossel 1992 s. 86)

Den italienske dikteren Torquato Tassos skuespill *Aminta* (1581) er hyrdediktning. “The *pastori* and *ninfe* who inhabit this world are in many ways figures who are traditional and recognizable. The first act opens with the attempt by the wise and experienced Dafne to convince the youthful, chaste, proud virgin, Silvia, of the delights of love. The second scene mirrors the first, but here we are introduced to the lovesick shepherd, Aminta, being counseled by his judicious companion, Tirsi, wise with age (he is 29). This act is closed by the well known Golden Age Chorus, which invokes natural love as opposed to the modern, stifling laws of Honor. As well as closing each act, the Chorus of Shepherds serves as a character in the play, and performs the same functions as the other minor figures, Elpino, Nerina, and Ergasto, to draw forth, by questions, the narrative from the main characters and, at times, to describe the action. The play itself is primarily narrative rather than dramatic; the important actions take place off stage and are reported, often in long monologues. Monologues also provide impetus to events in the play, such as soliloquy of the Satyr beginning Act II, which gives movement to one of the central actions of the play, Aminta's rescue of Silvia. The subsequent action, the false death of Silvia and the false death of Aminta, followed by the uniting of the lovers, is a convenient vehicle for exploring the different and changing emotional states of the characters. Between the acts are four short intermedii; these later additions to the play comment in a general way upon the nature of love. The play as a whole is framed by the Prologue, spoken by the comic figure of Love, and the Epilogue of his mother, Venus.” (<http://www.english.iup.edu/mhayward/aminta.htm>; lesedato 14.10.13)

“On June 6, 1591, the pastoral [Tassos *Aminta*] was printed by Wolfe in London. The year 1591 also saw its first translation into English, by Abraham Fraunce in *The Countesse of Pembrokes Yvychurch*, printed in London by Thomas Orwyn. This work contained both a translation of Tasso's *Aminta* and Fraunce's earlier published English translation (1587) of Thomas Watson's *Amyntas* (1585), a pastoral in eleven Latin eclogues perhaps suggested by the *Aminta*, but not a translation of it. Following Fraunce's work, the next translation, and one of the best, was by Henry Reynolds, published anonymously in 1628. [...] The waning popularity of the pastoral genre (in inverse proportion to Tasso's rise in popularity of the pastoral romantic hero) was indicated in the fact that but one translation appeared in the nineteenth century, by Leigh Hunt in 1820. In the twentieth Century, translations by Frederic Whitmore (1900), Ernest Grillo (1924), and Louis

E. Lord (1931) have appeared.” (<http://www.english.iup.edu/mhayward/aminta.htm>; lesedato 14.10.13)

“W. W. Greg, for example, contends that the great majority of English pastorals of the first half of the seventeenth century are influenced by the *Aminta*. While such a statement cannot be proved or disproved absolutely, there are several more or less direct reworkings of the play, such as Fletcher’s *The Faithful Shepherdess* (c. 1609), Daniel’s *The Queenes Arcadia* (1605) and *Hymen’s Triumph* (1614), and Jonson’s *The Sad Shepherd* (1637). Beyond these specific works, however, there is a broad area of general influence extending to style, sentiment, imagery, and diction. Parallels to the *Aminta* may be found in the works of Spenser, Shakespeare, Milton, and many other writers’ productions. As a pastoral, the *Aminta* is not unique, but as one of the best works within the genre, its influence is pervasive. [...] the *Aminta* came to represent the pastoral tradition” (<http://www.english.iup.edu/mhayward/aminta.htm>; lesedato 14.10.13).

Den tyskspråklige barokkdikteren Martin Opitz skrev *Hyrdediktning om nymfen Hercinie* (1630), som bl.a. inkluderer sonetter. I samme århundre skrev den tyske dikteren Christian Hallmann *Den sinnrike kjærlighet eller den lykkelige Adonis og den fornøyde Rosibella* (Szyrocki 1968 s. 220).

“It was Søren Terkelsen (died 1656 or 1657) who mediated a renewed pastoral poetry to Denmark. The huge French pastoral prose epic, *L’Astrée* (1607-27; *Astrea*), by Honoré d’Urfé, became a lawbook for lovers across Europe: fidelity is demanded above all. Through a German intermediary the epic’s first part was translated to Danish as *Den Hyrdinde Astrea* (1645-48; *The Shepherdess Astrea*). This work was done in Glückstadt, a fortified town founded by Christian IV at the mouth of the Elbe. Its translator, Terkelsen, was a customs official in Glückstadt and had connections with the vibrant poetic milieu in the Hamburg area. Such German-speaking poets as Johann Rist and Gabriel Voigtländer wrote popular erotic pastoral songs, and from these collections Terkelsen borrowed texts and melodies to songs that appeared in Danish as *Astræe Sjunge-Kor* (1648, 1653, 1654; *Astrea’s Song-Choir*). These three little books of twenty songs each were rightly a great success. Terkelsen was no great poet; many of his verses limp and hobble. But here tuneful and accessible melodies were offered to lyrical themes, merry and mournful, of the loves of shepherds and shepherdesses. A happy song, “Engang alt om en Morgen” (Once in a Morning), is about the shepherd Corydon and the shepherdess Phyllis, who in the early morning go looking for their sweethearts but come home as a loving couple. And Corydon’s sorrow-stricken song “Med Graad min Vænneste” (With Tears, My Fairest) is about the envy and hatred that have forced him away from the noble Delia. These are the two finest pastoral songs before Kingo’s “Chrysillis” and are likewise its precursors.” (Frederik J. Billeskov Jansen i Rossel 1992 s. 96)

“Edvard Storm vart fødd i Vågå i Gudbrandsdalen i 1749, og døydde i København i 1794. Han høyrer ikkje til dei mest sentrale norske forfattarar. Likevel er han interessant, fordi mykje av det han skreiv illustrerer viktige brytningar i samtida. [...] Når det gjeld kjennemerke ved hyrde- eller pastoraldiktinga, kan det vere grunn til å trekke fram kva Christian Braunmann Tullin (1728-1765) har skrive. Han skreiv som kjent sjølv hyrdepoesi og interesserte seg for genren. Han hevdar for det første at hyrdediktinga må foregå i eit land hvor Uskyldighed, Enfoldighed, og Fornøjelse hersker. Han seier vidare: “Det er ikke nok at han skriver om Landet, han maa vise alle dets Fornøjelser og skjule dets mangler. Sandhed, naar den er vel skildret, fornøjer uden Tvivl vor Indbildning: Imidlertid er det undertiden tjenlig, at man ikke viser den overalt, men alene paa den Side, som er fornøjelig. Den derfor, som skriver Hyrde-Digter, maa lade den Rolighed, som følger Hyrde-Levnet, skinne i alt sin Fuldkommenhed og skjule dets fattigdom; ophøje dets Enfoldighed og tie med dets Uselhed.” Sentralt i hyrdediktinga er det også at hyrdar og hyrdinner må skildrast i naturomgjevnader, dei må vere enkle i sinnelaget, dei kan gjerne tru på overnaturlege makter og ikkje minst blir “Kjerlighed et Hoved-Indhold, dvs en enfoldig Kjerlighed, fordi Hyrderne veed intet af det kunstlede at sige”, seier Tullin. Av dei ti dølevisene [skrevet av Edvard Storm] er det truleg “Skog-møte has Torjer Skjeille” og “Huldre aa an Eiland” som ligg tettast opp til tradisjonell hyrdepoesi.” (Olav Solberg i <http://www.hum.uit.no/nordlit/11/16solberg.html>; lesedato 04.06.13)

Begge de to nevnte dølevisene av Edvard Storm “inneheld både realistiske, bygdenorske element og trekk frå hyrdediktinga. Dei sistnemnde er av same type som vi alt har sett: sommaren og kjærleiksmøtet i naturen, kvilestaden ved kjelda og i treskuggen, songen og musikken. Ikkje minst har skildringa av den vakre guten stor plass. Huldras intense undring og beundring blir ei oppvisning i erotisk følsomhet, og vel også i presis, realistisk åtgåing [...] Det er kanskje ikkje overraskande at Storm innfører huldrefiguren i visa. Men i samtidsdiktinga var huldra ikkje særleg anna enn utvendig folkloristisk staffasje. Hos Storm derimot, representerer huldra alt han lengta etter i livet men ikkje kunne få i København, erotisk lykke, gudbrandsdals-naturen, det norske.” (Olav Solberg i <http://www.hum.uit.no/nordlit/11/16solberg.html>; lesedato 04.06.13)

Den irsk-britiske dikteren John Cunninghams dikt “Damon and Phillis” (1760) er en “pastoral eclogue in anapestic couplets, signed “J. Cunningham, Histrio.” This is one of the first poems to appear by the Irish-born, north-country actor who would shortly become Britain's premier pastoral poet. In this dialogue Damon and Phillis work through their jealous differences and arrive at a mutual agreement: “In the villager's cottage such happiness springs, / That peasants with pity may look down on Kings! / To the church then let's hasten, our transports to bind, / And Damon will always prove constant and kind.” Cunningham introduced a lyric grace into eighteenth-century British pastoral recalling its Tudor and Stuart predecessors.” (<http://spenserians.cath.vt.edu/>; lesedato 25.10.13).

Den britiske dikteren William Blakes dikt "The Shepherd" (1789) inneholder versene:

"How sweet is the shepherds sweet lot
From the morn to the evening he strays!
He shall follow his sheep all day,
And his tongue shall be filled with praise."

Den amerikanske forfatteren Richard Grossman ga ut en stor samling hyrdedikt i 1983, et verk kalt *The Animals*. Dette inngår i Grossmans gigantiske digitale roman *Breeze Avenue* (påbegynt ca. 1980). "*The Animals*, a five-hundred-poem pastoral consisting of conversations between a shepherd and his flock of two hundred creatures, was published in hardcover in 1983, and reissued in 1990 in paperback." (Harrigan og Wardrip-Fruin 2009 s. 205) "*The Animals*, comprising five hundred poems, is a pastoral wherein a mythical shepherd engages in a series of discussions concerning the most important spiritual, philosophical and practical issues of human life. These three hundred discussions, called "shepherd poems" are carried out with the two hundred creatures that form his mythical flock. Together, these creatures constitute a broad representation of all the members of the animal kingdom, from amoeba to whale, and it is difficult to think of an animal that is not present, itself or by association, in the book. Each animal relates its own story in a separate poem. The book is divided into three parts: 150 shepherd poems, 200 animal poems, and then 150 more shepherd poems. The shepherd poems form a barely detectable narrative, an amalgamation of themes and actions, as the shepherd eventually dies and is resurrected. *The Animals* is a literary work of immense ambition, a vast and intricate spiritual guide that affirms the beauty and holiness of nature, the quintessential unity of life and the similarity of conscious problems. The book is the recipient of a national design award. It is available in a slipcased, letterpress deluxe first edition, published in 1983 by Zygot Press. It is also available in softcover, a reissue by Graywolf Press in 1990, with illustrations by Nicolas Africano." (<http://www.richardgrossman.com>; lesedato 27.08.09)

Det motsatte av hyrdediktning er dyster storbyskildring, men det finnes også negative varianter. Et eksempel er den spanske forfatteren Jesús Carrascos *Under åpen himmel* (på norsk 2014). Handlingen foregår på brennende varme spanske sletter. "Landskapet er så tørt, ødslig, karrig og avvisende at det nærmer seg en skjærsild. Dette landskapet er en prøve for alle som beveger seg inn i det, en prøve på deres moral, deres overlevelsessevne. [...] I de fleste moralske fabler er det hos den enkle utøveren av en enkel livsform man finner det moralsk høyverdige. Så også hos Carrasco. Gjeteren, selve hyrdesymbolet inkarnert, blir guttens praktiske og etiske ledestjerne. Denne kombinasjonen er ikke ny, for å si det forsiktig. Med antikkens hyrdepoesi, og etter hvert med mer generell *rusticana*, har ideen om det enkle livets enkle gleder vært en gjenganger i vestlig kulturhistorie. Gjeteren er ikke kompromittert av menneskekulturens råttenskap; sammen med de umælende dyr finner han fred med seg selv, naturen og all skapelse. Men han blir likevel

prøvet, for verden finnes der ute, døden er til stede også i Arkadia, i idyllen: *Et in Arcadia Ego* (“Også jeg var i Arkadia”) var et uhyre populært *memento mori*.” (Lasse Midttun i *Morgenbladet* 4.–10. juli 2014 s. 43)

Hyrderoman

En lang skildring/historie fra en idyllisk og vakker landlig tilværelse med gjeterne (hyrder) som sentrale personer. En roman med idylliske, idealiserte beskrivelser av landlivets fred og nytelser (f.eks. med vekt på erotisk kjærlighet). Gjeterne i denne litteraturen er ofte begavete poeter og sangere.

Landlivet i hyrderomaner kalles ofte “bukolisk”, fra et gresk ord som har med gjeterliv å gjøre. Romanene uttrykker en “lyrisk livsfølelse” (Wittschier 1993 s. 84) hos hovedpersonene, og hyrderomanene har antakelig alltid fungert eskapistisk for leserne, som en flukt fra hverdagens realiteter.

Som den første hyrderoman regnes Longos’ *Dafnis og Chloë* (eller *Daphnis og Chloe* eller *Dafnis og Khloe*; ca. år 400 e.Kr.). Dafnis var en gjeter på Sicilia som ifølge en antikk historie skal ha funnet opp hyrdediktningen (også kalt pastoral-diktning og arkadisk diktning). En forløper for renessansens hyrderomaner var italieneren Giovanni Boccaccios verk *Historien om Fiesole-nymfen* (1344-46), en mytologisk-idyllisk fortelling om hyrden Africos kjærlighet til nymfen Mensola (Wittschier 1985 s. 46).

Andre eksempler:

Jacopo Sannazaro: *Arcadia* (1504)

Jorge de Montemayor: *De sju bøkene om Diana* (1560) – består av både prosa og vers

Miguel de Cervantes: *La Galatea* (1585)

Honoré d’Urfé: *Astrea* (1607-27; ca. fem tusen sider)

Italieneren Sannazaros *Arcadia* inneholder både vers og prosa, og “contrasts an isolated, idealized world with the depravity of court life. *Arcadia* helped further the development of the pastoral genre in European literature.” (<http://encyclopedia2.thefreedictionary.com/>; lesedato 11.10.13) I *Arcadia* foregår det pålekasting, bueskyting og andre landlige leker og konkurranser i forbindelse med at hyrden Ergastos mor Massilia blir gravlagt. En av lekene går ut på at deltakerne står på ett ben og prøve å velte hverandre overende. Vinneren blir Ursacchio, en hyrde som ligner en satyr. I buekonkurransen er blinken en ulv som er bundet til et tre, og vinneren får ulvens pels. Vinneren av kappløpet får en vase gravert av Mantegna (Françoise Lavocat i <http://www.vox-poetica.org/t/articles/lavocat.html>; lesedato

09.02.21). Disse ulike lekene til Massilias ære kan minne om ikke-aggressive konkurranser i et akademi eller i en krets av poeter, foretatt som en hyllest til en mesen. Den gamle gjeteren Opico forteller om leker som foregikk da han var ung, og der det blant deltakerne var gjeterer som Sannazaros lesere på grunn av beskrivelsene kunne gjenkjenne som de italienske dikterne Petrarca og Boccaccio. Sannazaros skildringer lager en motsetningsfull spenning mellom heroisme og bukolisk lekenhet og latskap, med henvisninger til både den greske antikken og italienske diktere (Françoise Lavocat i <http://www.vox-poetica.org/t/articles/lavocat.html>; lesedato 09.02.21).

“The importance of Jorge de Montemayor’s *Siete Libros de la Diana* for the development of novelistic writing in Western Europe has variously been pointed out; evidence to its instant popularity with readers and writers alike is furnished by the large number of editions that appeared in various languages in the decades following its first publication around 1559. The reasons for its success were probably manifold and explanations have been attempted. Carroll B. Johnson, for example, traces the popularity of this early modern bestseller to its unique balancing of lyrical conventions of the traditional pastoral with narrative elements of the Greek romance.” (<http://muse.jhu.edu/journals/nar/summary/v010/10.3schneider.html>; lesedato 15.10.13)

“The seven books [i *Diana*] begin with the encounter of two shepherds, Sireno and Sylvano, and a beautiful shepherdess, Selvagia, who lament their amorous misfortunes together. On the second day, their songs are joined by those of three beautiful nymphs, but the pastoral idyll is rudely interrupted when three savages appear and try to rape the nymphs. At the last minute, the helpless nymphs and shepherds are rescued by the beautiful Amazon-shepherdess Felismena, who happens to be roaming the area in search of her unfaithful lover. After their successful rescue, the nymphs invite Felismena and the shepherds to the palace of their mistress Felicia, the wise keeper of a temple devoted to the goddess Diana, who will, as they promise, cure all their miseries. On their way to this temple, which is in the nearby woods, the group picks up another beautiful but unhappy maiden, Belisa. When they arrive at the palace, the group is warmly welcomed and entertained for a couple of days. Following some hearty feasting and conversation, Felicia decants a magic potion for the three shepherds, whose miseries are, after a deep slumber, transformed into general happiness: Sylvano and Selvagia instantaneously fall in love with each other, while Sireno forgets about his unfaithful beloved, Diana. Fascinated, Felismena and Belisa wish to partake of the magic draught as well, but Felicia tells them that their problems will be solved by destiny itself. The shepherds then return home, and Belisa stays at the palace with Felicia while Felismena continues her search for the unfaithful Don Felix. Among the various people she meets on her way are Belisa's lost lover, Arsileo, whom she directs to Felicia's palace for their reunion, as well as an unknown knight, whom she rescues from a bloody combat. As it turns out, this knight is the repentant Don Felix, and the two of them also return to Felicia's palace, where all the couples get

happily married – end of story.” (<http://muse.jhu.edu/journals/nar/summary/v010/10.3schneider.html>; lesedato 15.10.13)

I hyrderomaner forekommer det ofte forvekslinger, forsvinninger og senere gjenkjennelser (Strosetzki 1996 s. 101). Hyrdene Sireno og Sylvano i *Diana* forelsker seg i den samme hyrdinnen, men etter foreldrenes ønske gifter hun seg med en rik mann. Skuffet kjærlighet er et viktig tema. I *Diana* fungerer konversasjonen mellom Felis, Felismena og Celia som modeller for hoff-samtaler (Strosetzki 1996 s. 100). Romanens kjærlighetsdialoger er nyplatoniske (Strosetzki 1996 s. 101).

Ved store fester ved det spanske hoffet kledte riddere seg ut som hyrder, og Jorge de Montemayors *Diana* kunne oppfattes som en slags nøkkelroman om reelle personer (Strosetzki 1996 s. 100). Det ble utgitt 25 utgaver av romanen på spansk i årene 1559-1600 (Strosetzki 1996 s. 100).

Diana fikk oppfølgere/fortsettelser i Gaspar Gil Polos *Den forelskede Diana* (1564) og Alonso Pérez' *Diana* (også 1564). Den førstnevnte erstatter Montemayors nyplatoniske kjærlighetsdialoger med skolastiske dialoger, og den sistnevnte med stoiske dialoger (Strosetzki 1996 s. 101). En tredje hyrderoman som var direkte inspirert av *Diana*, var skrevet av Jerónimo de Tejada (Smolka-Koerdt, Spangenberg og Tillmann-Bartylla 1988 s. 238).

“I tillegg til det spanskspråklige *Diana*, er større pastoralverk (300 sider eller mer) fra portugisisk område Fernão Álvares do Orientes *Lusitânia Transformada* fra 1607, Francisco Rodrigues Lobos store pastoraltrilogi *Primavera* (1601), *Pastor Peregrino* (1603) og *Desenganado* (1614), Manuel Quintano de Vasconcelos' *A Paciência Constante* (1622), Elói de Soto Maiors *Ribeiras do Mondego* (1623) og Nunes Freires *Os Campos Elisios* [*De elyseiske marker*] utgitt i 1624. Bernardim Ribeiros berømte “novela sentimental” *Menina e Moça* fra 1554 har sterke pastorale trekk, det samme har det – antagelig samtidige – anonyme verket *Naceo e Amperidônia*.” (Sletsjøe 1997)

Den spanske forfatteren Miguel de Cervantes' hyrderoman *Galatea* (1585) framhever forskjellen mellom den sjangertypiske gjeteren Elicio og den realistiske, virkelighetstro gjeteren Erastro. Ulikhetene mellom dem fungerer som en avsløring av den kunstige, litterære hyrdeverdenen (Strosetzki 1996 s. 101). Også hyrderomanenes platonske idealisering av kvinner blir undergravet av Cervantes.

Bølgen av hyrderomaner i Spania på 1500-tallet ble avsluttet med Lope de Vegas *Arcadia* (1598), en nøkkelroman med selvbiografiske innslag (Strosetzki 1996 s. 101).

Franskmannen Marin Le Roy de Gomberville skrev tre hyrderomaner på 1600-tallet, derav en ufullbyrdet. Også franskmannen Gautier de Costes de La

Calprenède skrev noen hyrderomaner i samme århundre. Hyrdene i dikt og romaner på 1600-tallet er personer fra hoffet i “bonde-kostyme” (Arnold og Sinemus 1983 s. 278).

Den franske forfatteren Honoré d’Urfés *Astrea* (1607-27) handler om kjærligheten mellom Céladon og Astrea (Astrée på fransk). Astrea jager bort kjæresten etter at hun har blitt lurt til å tro at han er utro. Céladon kaster seg i elva Lignon, der han blir mottatt av prinsesse Galatea. Druiden Adamas prøver å hindre at prinsessen og den unge mannen skal bli et par. Adamas mener at Céladon helst bør leve ensom og ulykkelig i skogen, i minnet om Astrea, men strekker seg til å hjelpe Céladon til å bli utkledd som en kvinne som så blir “venninne” med Astrea. Når hun oppdager hvem han egentlig er, jager hun han bort på nytt. Men hun elsker han, og er ulykkelig. Begge vil dø og begir seg (i likhet med hyrdene Sylvandre og Diane i samme verk) på vei til kilden for Sannhet og Kjærlighet, der alle problemer løses.

Astrea fungerte på hele 1600-tallet som en slags manual når det gjaldt å utvise sosiale elskverdigheter (Lanson og Tuffrau 1953 s. 170). Boka ble brukt som en lærebok i elegant oppførsel (“Elegantia-idealet”) (Szyrocki 1968 s. 227).

Den tyske hertugen Anton Ulrich von Braunschweig-Wolfenbüttel skrev romanen *Den strålende syrerinnen Aramena* (1669-73; i 5 bind), og denne romanen inkluderer og avsluttes med hyrderomanen *Mesopotamisk hyrdeliv eller Aramena*, der mange av personene fra de fire første bindene forkler seg som hyrder i Mesopotamia (Szyrocki 1968 s. 236). Romanen har også blitt oppfattet som en nøkkelroman med personer fra hertugens omgangskrets.

Fra år 1690 fantes det i Italia et “Arkadisk akademi” (på italiensk “Accademia dell’Arcadia”) oppkalt etter Sannazaros roman. Medlemmene ga seg selv gjeternavn og opptrådte i gjeterkostymer. De gjennomførte et “sentimentalt og artifielt-anakronistisk seremoniell” (Wittschier 1985 s. 119) når de møttes og skrev hyrdelitteratur, f.eks. melodramaer og sonetter. Medlemmene var både diktere og litteraturteoretikere. En av de beste dikterne i gruppa var Pietro Trapassi, medlem fra år 1718 (Wittschier 1985 s. 119-122).

“Pastoralen fortsatte dermed, som litterært og idémessig konsept, sin eksistens og utvikling inntil den døde for eget grep i den såkalte “arkadismens” sterile rollespill i siste halvdel av 1700-tallet.” (Sletsjøe 1997)

Judith Haber ga i 1994 ut *Pastoral and the Poetics of Self-contradiction: Theocritus to Marvell*. “The traditional view of pastoral as a static genre, aimed at the recreation of an idyllic past, has recently been challenged by historicist critics. Here Judith Haber complicates the opposition between humanist and historicist perspectives by examining ways in which pastoral poets themselves interrogate the contradictory relations inherent in their genre. Focusing on texts by Theocritus, Virgil, Sidney, and Marvell, Haber revises current understanding of pastoral, and

raises wider questions about literature in society and the establishment of literary tradition.” (<https://www.goodreads.com/book/show/2724389-pastoral-and-the-poetics-of-self-contradiction>; lesedato 29.12.20)

En slags moderne hyrderoman er amerikaneren John Gardners *Nickel Mountain: A Pastoral Novel* (1973).

Litteraturliste (for hele leksikonet): <https://www.litteraturogmedieleksikon.no/gallery/litteraturliste.pdf>

Alle artiklene i leksikonet er tilgjengelig på <https://www.litteraturogmedieleksikon.no>